

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОМЕНЕДЖМЕНТУ: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА КОНЦЕПЦІЯ

КУЧЕР Ю. Є.
ПОГРЕБНЯК Е. Ю.
Кривий Ріг

Бурхливе зростання виробничого комплексу, обумовлене розширенням суспільних потреб, зумовлює підвищення техногенного навантаження на навколишнє середовище. Така ситуація викликає появу ряду проблем, пов'язаних із виникненням екологічних загроз і зниження економічних результатів господарювання. Інтеграція екологічних аспектів у всіх сферах діяльності підприємств призвела до необхідності виділення двох різних підходів до управління в екологічній сфері: управління навколишнім середовищем та екологічно-економічному управлінню (екологічний менеджмент).

Еколого-економічні цілі і завдання окреслюють сферу стратегічних інтересів підприємства. Саме в процесі визначення цілей необхідно вирішити конфлікт інтересів економіки та екології. Традиційно виділяють два основних напрямки: домінування економічних цілей або переважання екологічних [1]. Концепція управління еколого-економічними процесами передбачає гармонізацію екологічних та економічних цілей підприємства шляхом вибору оптимальної екологічної стратегії.

У вітчизняній літературі проблеми еколого-економічної діяльності підприємства активно досліджуються з 70-х років минулого століття. Різні її аспекти висвітлені в працях І. Александрова, В. Амітана, О. Амоши, С. Аптекаря, О. Балацького, О. Веклич, С. Дорогунцова, В. Кравціва, Л. Мельника, В. Микловди, В. Сахаєва, Ю. Стадницького, В. Трегобчука, С. Харичкова, М. Чумаченка та ін. Велике значення для сучасного рівня розвитку екологічно сталого підприємництва відіграли також роботи таких зарубіжних авторів, як Р. Велфорд, Г. Вінтер, А. Гаудсон, К. Гофман, А. Гусев, Т. Діллак, Є. Коротков, Г. Моткін, Д. Оттман, Н. Пахомова, К. Пітті, М. Портер, І. Потравний, К. Ріхтер, Н. Реймерс, П. Робертс, Г. Серов, В. Хопфенбек, С. Шмидхейні та ін.

Якщо розглядати модель системи екологічного менеджменту (СЕМ), то можна твердо стверджувати, що вона побудована на процесному підході, що визначає її результативність та ефективність. Найбільш значна складова економічної ефективності природоохоронної діяльності, яка посилюється із запровадженням системи екоменеджменту, пов'язана з використанням підходу запобігання забрудненню. Сутність його у тому, що більш ефективно знизити негативний вплив якоїсь діяльності на навколишнє середовище за рахунок впливу на процеси, які його визвали – першопричину дії (впливу) [3].

Процесний підхід і методи запобігання забруднення намагаються виявити причину шкідливої дії, змінюючи виробничі процеси організації та оперує такими методами, як: зміну підходів до управління і організації виробництва; вторинне та багаторазове використання і/або переробка матеріалів; зміна сировинних і допоміжних матеріалів; зміна технічного оформлення виробничих процесів; використання технології (перехід на більш екологічно безпечну, ресурсозберігаючу, ефективну технологію); зміна продукції (перехід на більш екологічно безпечну, ресурсозберігаючу, ефективну продукцію).

Таким чином, при запровадженні процесного підходу в управлінні екологічною діяльністю, одночасно досягається відразу декілька цілей: підвищується пріоритет питань охорони навколишнього середовища на підприємстві; за рахунок запобігання проблем до їх виникнення, підвищується результативність природоохоронної діяльності; знімаються багато звичайних конфліктів виробництва та охорони навколишнього середовища; збереження конкурентоспроможності підприємства.

Методи запобігання забруднення дуже часто є результативними та економічно ефективними. Це відноситься і до методів, які пов'язані зі зміною технологічних рішень (які потребують значних витрат), але в першу чергу – до організаційних підходів. Підходи запобігання забруднення складають важливу частину методології більш чистого виробництва і підходів екоефективності [1]. При цьому СЕМ не обмежує діяльність підприємства використанням тільки підходів запобігання забруднення у вузькому сенсі.

В якості найбільш конкретної переваги впровадження природоохоронних заходів традиційно розцінюється зниження платежів та запобігання штрафів за забруднення навколишнього середовища. хоча дуже часто такі результати не дуже значні у зв'язку з відносно низькими ставками платежів, в окремих випадках і вони можуть давати помітний ефект.

Основні результати від впровадження СЕМ: зростає

ефективність управління, спрощується впровадження змін; усунення дублювання функцій і підвищення ефективності взаємодії; підвищення кваліфікації персоналу; довгострокове співробітництво та збільшення прибутку; зниження витрат по кредитах та страхуванню; укладання вигідних контрактів; зростання курсу акцій; підвищення довіри споживачів, зменшення збитків та витрат; зменшення штрафів і платежів за негативну дію; зниження собівартості продукції, збільшення прибутку; зниження виплат по лікарняним, підвищення компетентності персоналу; збільшення прибутку за рахунок зниження виплат і штрафів за забруднення навколишнього середовища. Графічна інтерпретація механізму формування ефективного екоменеджменту можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

Схематично роль екологічної ефективності у системі глобальної ефективності менеджменту показано на рис. 2.

Отже, екологічна стратегія є одним з основних елементів системи екологічного управління. Вона покликана виявити екологічний потенціал підприємства, що включає переваги в галузі охорони навколишнього середовища, ресурсозбереження, забезпечення екологічної безпеки в конкуренції з іншими підприємствами, визначити на цій основі його довгострокові цілі і забезпечити їх реалізацію за допомогою застосування продуманої системи заходів та інструментів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Садеков А. А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: Монография. – Х.: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2004. – 224 с.

2. Кожемякина Т. В. Проблема загрязнения атмосферного воздуха предприятиями горнодобывающего комплекса с открытым способом добычи железной руды // Экономический вестник НГА Украины. – Днепропетровськ: РИК НГА Украины. Т. 2., 1999. – 231 с.

3. Мельник Л. Г. Экологическая экономика: Пособие. – Суми: ВТД «Университетская книга», 2002. – 346 с.

Рис. 1. Механізм формування ефективного екоменеджменту

Рис. 2. Роль екологічної ефективності у системі глобальної ефективності менеджменту